

сприяти процесу О Н О В Л Е Н Н Я

Відомі своїми науковими виданнями київські "Основи" за сприяння Фонду катедр українознавства при Гарвардському університеті випустили у світ українською мовою фундаментальне за обсягом (близько 600 сторінок) та універсальне за змістом зібрання праць професора Гарварда відомого славіста, українознавця, літературознавця зі США Григорія Грабовича "До історії української літератури (дослідження, есе, полеміка)" (1985 - 1996 роки). Це праці, які виходили англійською мовою, а також ті, що були розпорошені по різних українських виданнях, або тих виданнях, які свого часу, з відомих причин, не потрапили в поле зору українських читачів, а то й спеціалістів.

В теоретичному розділі книги, окрім висвітлення окремих проблем українського літературознавства, зокрема функцій жанру і стилю, питань кризи і перелому в становленні та самоусвідомленні української літератури, подано найновішу розробку автора (травень 1996 року), присвячену введенню в теоретичний обіг українського літературознавства теорії рецепцій в трактуванні "лідера її інтелектуального наступу" Ганса Роберта Яусса, що була викладена передусім в його широко відомій програмній лекції "Історія літератури як виклик літературній теорії" і отримала резонансне обговорення в близько чотирьохстах виданнях Америки, Англії, Німеччині.

Із входженням теорії рецепцій до українського дослідницького контексту Грабович пов'язує істотну зміну наукової парадигми, тим більше, що поданій теорії притаманний помітний суспільнотворчий характер. Йдеться передусім про переорієнтацію з догматизованого поцінування змісту і форми того чи іншого твору в усталених історіях літератури, що підкреслює "дистанс

між українською й західними традиціями" (стор. 55) на постійне оновлення критеріїв оцінки тих чи інших художніх творів, з позицій відповідності "горизонту сподівань" суспільства, тобто аксіологічна орієнтованість на читача, його сприйняття і рефлексування. Метою своєї книжки автор бачить сприяння цьому процесу оновлення.

В інших розділах книги - дослідження польсько-українських, українсько-російських літературних взаємин, єврейської теми в українській літературі XIX та початку XX століття, розвідки про Івана Вишенського, Касіяна Саковича, Самуеля Твардовського, "семантику котлярівщини", маловідомі радянському читачеві твори Павла Тичини, еміграційну українську поезію. Останній розділ книги, названий "Дискусії. Полеміка", почасти критично повертається до проголошеного Чижевським терміну "неповної" літератури, подає розвідки щодо екзорцизму українського модернізму, особи Сергія Єфремова як історика українського письменства тощо.

Попри всю свідому полемічність викладених концепцій, під якою слід розуміти нетрадиційність погляду на історію й окремі явища української літератури, книга Грабовича має вартість також і для мистецтвознавчих дисциплін передусім тому, що ставить акцент на методологічних засадах науки про літературу і мистецтво. Вітчизняне мистецтвознавство справді не може сьогодні з певністю заявити про всебічне опанування методами структурного, феноменологічного, функціонального, постструктурного та інших, давно засвоєних у світовій практиці аналізів, а поодинокі спроби змін методологічних орієнтирів лише підкреслюють загальну інертність, пов'язану як із інформаційно-фінансовою блокадою, так і з надто

повільним рухом мистецтвознавчих інституцій на шляху оновлення, а через це - і загальною невиробленістю тактики і стратегії входження їх до світового контексту.

На презентації видання, яка відбулась на початку червня в Будинку вчених і збрала поважні літературознавчі і мистецькі кола, Григорій Грабович звернувся до присутніх з пропозицією визначити, наскільки його нова книга носить націотворчий характер. Маємо зауважити тут, що якщо лікування починається з точного діагнозу, то в цьому сенсі багато в чому відверта книга Грабовича відповідає тій настанові, якою він опікується щиро. Сам же процес оздоровлення напевно довший і болючіший, ніж хотілося б, і, на жаль, далеко не завжди залежить від свідомих змін тільки наукових парадигм. Втім, будемо сподіватись, він неминучий.

Насамкінець про достоту вишукану стилістику викладення тих чи інших положень, імманентно притаманну цьому виданню. Культура мови наукового дослідження, що виявляється зокрема в повсякчасному поданні іномовних транскрипцій прізвищ вчених (англомовні праці автора подані в перекладі В.Івашка), аргументованій формі висвітлення як власної позиції, так і протилежних точок зору на підняті проблеми, внутрішній коректності мовлення дозволяє дослідникові торкатись найделікатніших проблем недавнього минулого, що теж робить працю значною частиною гуманітарного дискурсу сучасної України. Отже, видання "До історії української літератури" має непересічне значення не тільки для історії та теорії вітчизняного літературознавства, а й для поступу багатьох українських мистецтвознавчих дисциплін.

*Олена Коваленко,
кандидат мистецтвознавства.*